

солом'яна лялька в кепці та з букетом – ще один автопортрет... Згадується твердження Айріс Мердок: «Мистецтво – це ж радість, гра та абсурд».

Раритетний набір не повний без фоторепродукцій, відеоінтерв'ю, документів. Б'є стрілою в душу фрагмент листа, написаного Параджановим за два роки до завершення його тюремного строку: «Дом мой в Киеве разрушен, картины сняты с экрана, умерла в Тбилиси мать, сбриты борода и усы. Меня оскорбили и прочно замуровали в тоннах колючей проволоки и бетона...». Те, з чим стикався в ув'язненні, він оперативно відобразив у своїх роботах: примудрявся творити навіть у неволі. «Марки із зони» малював просто кульковою ручкою – жорсткі, похмурі й водночас грайливі. Якщо, звісно, тут узагалі може йти про будь-яку грайливість. Утім, Параджанов, глибоко страждаю-

чи, не втрачав сили духу навіть за ґратами. Ігнорував дурнів та світ, що їх породив. І радів, створюючи красу: так сприймати власну біду можуть лише обрані.

Сергій Параджанов колажував епоху, фіксував її на площині наклеєними сіточками, обрізками тканин, квітами. А живі картини своїх фільмів наповнював феєричними образами й бездонними сутностями. На середині циклу фільмотворчості, з-поміж нечисленних, але безцінних стрічок («Андрієш» (1954), «Перший хлопець» (1958), «Українська рапсодія» (1961), «Квітка на камені» (1962), «Колір гранату» (1969), «Легенда про Сурамську фортецю» (1984), «Ашик-Керіб» (1988), «Сповідь» (1990)), на окремому п'єдесталі – «Тіні забутих предків» (1964). Торік фільм усіх часів та народів, що свого часу здобув понад 100 призів

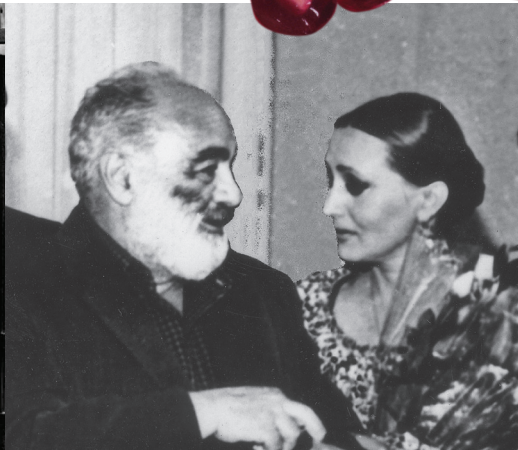
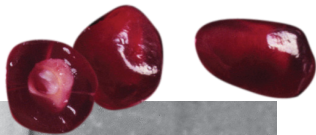
і дипломів кінофорумів планети, відсвяткував 45-річчя.

Дивуючись безсмертним дивам від Параджанова, вкотре нарікаємо на невдячність неньки України. З одного боку, вона бравує наявністю у своєму мартиролозі унікальному такого масштабу, з другого – не віддала йому належне ані колись, ані тепер. Мало того, нині передзвону нагород за «Тіні забутих предків» нерідко протиставляється параджанівська білизна навиворіт. Діячі, які давненько нічого путнього не створювали, удають із себе пророків, заземлюючи ім'я Сергія Йосиповича. Такі випадки – те саме зазіхання на особистісну свободу Майстра, тільки посмертне. Утім, говорити про цих «шукачів істини» – забагато честі. Спогади про перебування їх на цій землі зійдуть, як у пісок вода. А Параджанов залишиться Параджановим.

Життя як свято кольору граната

Діалог з приво́ду

Коли він пішов, багатьом здалося, що закотилося Сонце. Сергій Параджанов був світилом, який ще й відкривав світила інші. Лариса КАДОЧНИКОВА – одна з яскравих зірок його всесвіту. Розмова з народною артисткою України, народною артисткою Росії, лауреатом Національної премії імені Т. Г. Шевченка, героїнею «Тіней забутих предків» і доброю знайомою «Віча» протікала з лейтмотивом «Двадцять років без Параджанова». А зачином став спогад Лариси Валентинівни про тяжіння України, хоч би як патетично це звучало. Неймовірно тяжіння звідусіль перманентно повертало Майстра сюди, де колись визрів успіх його «Тіней», де ще блукала тінь Довженка – обожнюваного Параджановим учителя.

– Ларисо Валентинівно, будь ласка: миттєві асоціації зі словом «Параджанов»...

– Абсолютно неймовірна східна зовнішність. Обов'язково фрукти. Гранат – його талісман. Незвичайний шарф. Гучноголосий геній. Навколо – багато молоді. І – відчуття свята! Жодних буднів, нудьги, посередності.

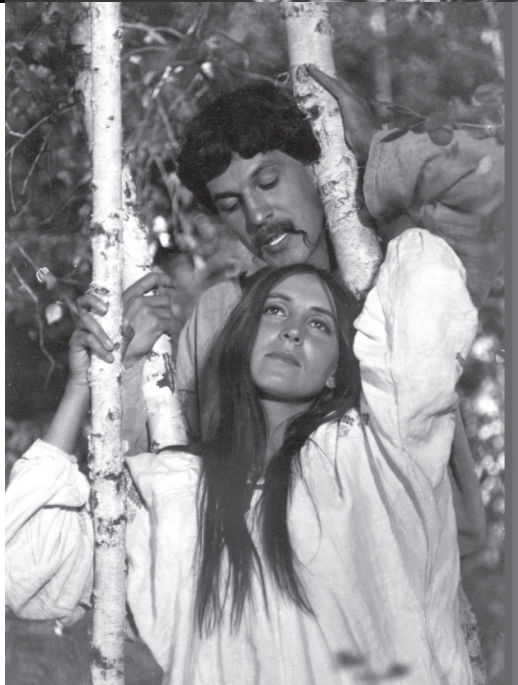
– Ці двадцять років без Майстра перевернули наше життя з ніг на голову. Чи вписався б Параджанов у дедалі стерильніший від істинної культури світ?

– Днями у правлінні Спілки кінематографістів ми знову мусували тему злиднів вітчизняного кіно. І я тоді подумала: а що нині робив би Сергій? Мав би він гроші для втілення своїх ідей? Або ж виїхав би до Франції, де його так люби-

ли, цінували? А може, змінив би професію? Приміром, відкрив би галерею... Він виношував карколомні плани. Мріяв зняти «Інтермеццо» (за Коцюбинським), «Слово о полку Ігоревім», «Київські фрески»... Про Лермонтова хотів зробити кіно. Чи втілив би це та інше, якби два минулі десятиліття був би з нами? Маю великі сумніви.

– Можливо, у наш час режисери такого калібру не потрібні? Судячи з того, що твори, адекватні великому таланту, тепер не народжуються. Принаймні їх не бачимо. Чи, може, повимирав розумний споживач правдивого мистецтва?

– Розумні глядачі є. Проте людям відсікли бажання дивитися фільми. Й українські зокрема. Привчили публіку до американсь-

64

ких стрічок. Зникла звичка ходити в кіно. Якщо сьогодні запустити в прокат яку-небудь стару картину, глядач навряд чи атакуватиме кінозали. Хоча по телевізору єдина відрада – дивитися давні фільми.

– За нашої попередньої зустрічі ви казали, що якби не поїхали свого часу з Москви, не було б у вашому житті ані Параджанова, ані Марічки у «Тінях забутих предків». Але є й інша дивовижна перевага того київського періоду. Ви з Параджановим були майже сусідами: мешкали в районі площі Перемоги. А отже, часто насолоджувалися радістю спілкування.

– Без такого спілкування талановитих людей неможливий прогрес мистецтва. Пригадую, як у ті незабутні часи магія таланту буквально передавалася від однієї людини до іншої. І мимоволі піднімалася планка творчості. Навіть дуже посередні митці, отримавши цей заряд, зростали до Параджанова, Осики, Ілленка. (Саме у день цього інтерв'ю не стало режисера Юрія Ілленка, колишнього чоловіка Лариси Кадочнікової. Глибоко сумуюмо... – *Ред.*) У гості до Сергія Параджанова міг прийти будь-хто: двірник, поет, письменник, дівчина-шанувальниця... Звісно, колеги та друзі. Двері не зачинялися. Хтось щось приносив із собою. На кухні постійно щось варилося, смажилось. Стіл накривали. На ньому завжди були чаї, сири. Восени на балконі Сергій зазвичай ставив столик, на нього – величезну тарілку. В ній рясніли перці, помідори, східні трави, яблука, грушки, горіхи, персики, звичайно, гранати... На першому поверсі будинку було кафе, звідки ми приносили приголомшливо смачні пельмені. Це було чудово!

Звичайно, всі розмови зводилися до творчості. У такі теплі й щирі часи в Сергія народжувалися ідеї фільмів. Приходили інші режисери, котрі мали тему, але не знали, на яку основу її покласти. Сергій підказував. Та і йому підказували якісь речі. Ось такі «сполучені посудини»

інтернаціональної творчості. Звісно, велися розмови і про якісь туалети, проте вбрання, як і гроші, не було пріоритетним у житті. Так, коштів потребували, щоб купити щось, кудись поїхати. Але накопичення багатства не вважали першоплановим.

– Хоча представники акторського цеху жили доволі скромно.

– Зате духовніше. До речі, хтось мені колись розповідав, що в Андрія Тарковського ніколи не було й троячки в кишені. А йому це не потрібно було. Він жив своїми геніальними картинами... Те життя закарбувалося у пам'яті як свято спілкування. А от нині всі поховалися у своїх кутках.

– Відчуваєте глобальну роз'єднаність?

– Катастрофічну. Вона не властива слов'янському духові. Й особливо творчим людям.

– Ларисо Валентинівно, розкажіть, будь ласка, історію читачам ту легендарну ніч про шаль від Параджанова.

– Сергій умів дарувати, як ніхто. Якщо симпатична Параджанову людина навідувала його дім, обов'язково отримувала дарунок. (Тепер люди дуже жадібні, скупі. Така вже природа цих часів.) Отже. Це сталося напередодні мого творчого вечора в Будинку кіно. Сергій тоді вже тяжко хворів. Він почав знімати «Ашик-Керіб». Пробі відбувалися в Баку. Я сказала Леоніду Осиці: було б добре, якби Параджанов приїхав на мій вечір. (А Льоні Сергій теж був дуже потрібний, бо Осика тоді знімав «Етюди про Врубеля» за сценарієм Параджанова.) Тож Льоня мені відповів: навряд чи приїде, бо дуже погано почувається, невідомо ще, як картину зніме. Але порадив мені про всяк випадок зателефонувати. Набрала номер, Параджанов підняв трубку й так зрадів! Я пояснила, що за кілька днів – мій бенефіс. І що була б щаслива, якби він приїхав. Сергій мовив: я буду. І приїхав! Пізно ввечері викликав

до під'їзду мого чоловіка Михайла. З'ясувалося, щоб той допоміг занести гори дарів: різноманітні східні солодоці, коньяки, вина. Мовляв, а як інакше? Тобі на банкеті знадобиться! Я сиділа і плакала від усвідомлення, який Сергій неймовірний... Святковий вечір у Будинку кіно пройшов дуже добре. Наприкінці Параджанов підвівся з крісла, пройшов через Червоний зал, піднявся на сцену... З його рук граційно махнула крилом золотава шаль, яку він накинув мені на плечі. Яскравий епізод заслужив на море оплесків. Цю величезну тонку іранську шаль зберігаю на згадку про Сергія як талісман.

– Вона, певне, нагадує вам, що життя великих талантів не нескінченне...

– І про те, що ми маємо берегти їх ще за життя. Цінувати, культивувати своє. Замість того всі поринули з головою в міщанство, про яке писав Чехов. Усіх цікавить тільки власне благополуччя. Але ж це – не головне.

... Нещодавно вдруге відбувся кінофестиваль, започаткований Богданом Ступкою. Якщо цей фестиваль київський, то як можна було не запросити провідних вітчизняних режисерів, акторів? Цей факт – показник неповаги... Факт інший: зовсім непоміченим пройшло 90-річчя незабутнього Миколи Гринька, видатного нашого актора. Добре, що хоч нещодавно у Спілці про цю дату згадали... А як сприймати те, що на пам'ятник неперевершеній співачці Євгенії Мірошніченко немає коштів? Гроші всім миром збирають через газету.

– Тоді як стількома безглуздими пам'ятниками запаскудили столицю...

– Це можливе лише в нас. Хочеться заволати: люди, схаменіться! Таланти дуже раритетні. Вони хворіють від цілковитої байдужості. Кожна особистість неповторна. Такого, як той, що пішов у небуття, вже не буде.

Розмову вела Ольга КЛЕЙМЕНОВА.
Фото з домашнього архіву Лариси Кадочнікової.